

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

Παρασκευά Μ. Σαμάρια: Η ελληνική καταγωγή των Τουρκοκυπρίων. Εξισλαμισμοί-Τουρκικός επεκτατισμός, [Αθήνα] 1987.

Η βιβλιογραφία σε εθνογενετικά θέματα με πολιτικές προεκτάσεις πλουτίστηκε πρόσφατα με τη μελέτη του Π. Σαμάρια, η οποία αποτελεί μέρος της διδακτορικής διατριβής, που εκπονεί ο συγγραφέας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Οι λόγοι που τον οδήγησαν στη δημοσίευσή της, πέρα από τους καθαρά επιστημονικούς, είναι, όπως αναφέρει στον πρόλογο: 1) Να τονισθεί η μεγάλη συνάφεια των ιστορικών δεδομένων με το σημερινό κυπριακό πρόβλημα, πράγμα που θα 'πρεπε να γνωρίζουν, τουλάχιστον οι πολιτικοί άνδρες του τόπου. 2) Η ανάγκη να ενημερωθεί ο κυπριακός και ο ελλαδικός ελληνισμός αλλά και η διεθνής κοινή γνώμη για την καίρια αυτή πτυχή της κυπριακής ιστορίας.

Ο Σαμάριας με την εργασία του αυτή δίνει το ερέθισμα για γενικότερη και πιο συστηματική εξέταση ενός ιστορικού θέματος, που έχει παρασιωπηθεί τα τελευταία χρόνια για καταφανείς λόγους και πολιτικές σκοπιμότητες: της εθνικής προέλευσης των μουσουλμανικών και «τουρκικών» πληθυσμών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Δεν έχουν δηλ. μελετηθεί σε όλη την έκτασή τους, η σημασία που είχε ο εξισλαμισμός στον εκτουρκισμό των πληθυσμών της Τουρκίας, η επίδοση της άρχουσας εθνικής ομάδας σε μεθόδους εθνοκτονίας και γενοκτονίας στο οθωμανικό και νεοτουρκικό κράτος και ο ρόλος ορισμένων μεγάλων δυνάμεων (Γερμανίας, Αγγλίας κλπ) σε τέτοιες μεθοδεύσεις για λόγους ευρύτερης στρατηγικής. Είναι γνωστό εξάλλου ότι και σήμερα υπάρχει πρόβλημα για πολλούς μουσουλμανικούς πληθυσμούς της Τουρκίας, οι οποίοι αποδεδειγμένα δεν είναι τουρκικής καταγωγής (Κούρδοι, Αρμένιοι, Άραβες, Ελληνοπόντιοι κ.ά.). Γι αυτό άλλωστε οι Τούρκοι δεν επιτρέπουν στη χώρα τους εθνολογικές και ανθρωπολογικές έρευνες ή μελέτες από ξένους.

Το βιβλίο χωρίζεται στην εισαγωγή (σελ. 11-13) και στα κεφάλαια ή ενότητες: I. Η προέλευση των σημερινών Τουρκοκυπρίων (σελ. 13-16). II. Παιδομάζωμα και θίσιος εξισλαμισμός 1571-1800 (σελ. 16-19). III. Οι εξισλαμισμοί κατά τον 19 αιώνα (σελ. 19-21).

IV. Η εκατοστιαία αναλογία των λινοπάμπακων στον τότε κυπριακό πληθυσμό (σελ. 21-22). V. Η συμπεριφορά των λινοπάμπακων επί Τουρκοκρατίας (σελ. 22-23). VI. Η αγγλική ανθελληνική πολιτική και οι λινοπάμπακοι (σελ. 23-27). VII. Η τουρκική προπαγάνδα υπό τις ευλογίες των Άγγλων. Η αγγλική πολιτική (σελ. 27-29). VIII. Η περίπτωση των Λευκάρων και της Λουρουτζίνας (σελ. 29-32). IX. Κοινωνικά και λαογραφικά δεδομένα επί Αγγλοκρατίας (σελ. 32-35). X. Η γέννηση του Κυπριακού προβλήματος (σελ. 35-42).

Ο σ. πραγματεύεται καίρια σημεία της νεότερης εθνοϊστορίας της Κύπρου με επιτυχία. Αρχικά εξετάζει το πρόβλημα της εγκατάστασης γνήσιων Τούρκων στην Κύπρο μετά την κατάληψη το 1571, απορρίπτοντας την άποψη αυτή με ισχυρότατα ντοκουμέντα (έγγραφα και πληροφορίες περιηγητών). Υποστηρίζει ότι οι μεταφερθέντες έποικοι και στρατιώτες ήταν στην πλειονότητά τους Χριστιανοί και μάλιστα ελληνικής καταγωγής. Εξετάζει επίσης τις διάφορες φάσεις του παιδομαζώματος και των εξισλαμισμών στο νησί. Επισημαίνει ακόμα τη φυγή Ελληνοκυπρίων σε ελώδεις και άλλες δύσβατες περιοχές του νησιού για ασφάλεια. Γνωρίζουμε ότι το φαινόμενο είχε παρατηρηθεί και στον ελλαδικό χώρο κατά την Τουρκοκρατία.

Το κύριο θέμα της εργασίας κινείται γύρω από τον κρυπτοχριστιανισμό ενός σημαντικού αριθμού Ελληνοκυπρίων, οι οποίοι εξ αιτίας της καταπίεσης και των διωγμών αναγκάζονται να υποκριθούν ότι έχουν δεχθεί το μωαμεθανισμό, κρυφά όμως συνεχίζουν να ασκούν τη χριστιανική λατρεία. Οι Κρυπτοχριστιανοί της Κύπρου, που είναι γνωστοί ως λινοπάμπακοι – ο όρος δηλώνει μεταφορικά τις δύο όψεις της πίστης τους – μετά την έκδοση του Hattı Humayun (1856) αρχίζουν να εκδηλώνονται και να δραστηριοποιούνται υπέρ της επιστροφής στο φανερό Χριστιανισμό. Οι οθωμανικές αρχές όμως, παρά τις διακηρύξεις, τους εμποδίζουν με απειλές και σκληρή βία.

Με την προσφορά της Κύπρου στους Άγγλους το 1878 αρχίζει συστηματική επιστροφή των Κρυπτοχριστιανών στο φανερό Χριστιανισμό, η οποία κρατάει ως το 1881. Από τη χρονολογία αυτή, μπροστά στον κίνδυνο αφύπνισης και ενίσχυσης του εθνικού φρονήματος και των εθνικών διεκδικήσεων των Ελλήνων, οι Άγγλοι, που αποθλέπουν στην διαιώνιση της παρουσίας τους στο νησί, αποφασίζουν να θέσουν τέρμα στην επιστροφή των Κρυπτοχριστιανών στο Χριστιανισμό, ενισχύοντας το ισλαμικό-τουρκικό στοιχείο, ώστε να αποβεί αντιβαρο σε οποιαδήποτε αρνητική γι αυτούς εξέλιξη. Επιδιώκουν δηλ. τον πλήρη εξισλαμισμό και εκτουρκισμό των Κρυπτοχριστιανών. Η αγγλική διοίκηση ενισχύει οικονομικά τα τουρκικά σχολεία και δείχνει ποικιλοτρόπως εύνοια και ανοχή απέναντι στους Τούρκους. Οι Άγγλοι φροντίζουν επίσης να προκαλούν έντεχνα αβεβαιότητα για το μέλλον, διασπέρνοντας φήμες ότι το νησί θα επιστραφεί στους Τούρκους, πράγμα που θα είχε τραγικές συνέπειες για όσους Κρυπτοχριστιανούς θα δήλωναν Χριστιανοί. Άλλα μέσα που χρησιμοποιούν οι Άγγλοι, εκτός από τις διάφορες μορφές προπαγάνδας και παραπληροφόρησης, είναι η γλωσσική και εκπαιδευτική πολιτική σε βάρος των Ελλήνων. Αργότερα, με την ανοχή και την υποκίνησή τους, ακολουθεί η τρομοκρατία από τις τουρκικές οργανώσεις Volkan και T.M.T. Μέσα στο πρόγραμμα των δύο οργανώσεων και η εκδίωξη και η μεταφορά των χριστιανικών και μουσουλμανικών πληθυσμών, από τους μεικτούς οικισμούς, ώστε να δημιουργηθούν αμιγή μουσουλμανικά χωριά και να διευκολυνθεί με αυτό τον τρόπο ο εκτουρκισμός των κατοίκων. Οι τελευταίες μέθοδοι είναι άλλωστε πολύ γνωστές από την πρόσφατη τραγική ιστορία του Νησιού. Επιδιώκεται δηλ. συνειδητά η υπονόμηση του ελληνικού φρονήματος των κατοίκων και η εθνολογική αλλοίωση του πληθυσμού. Στο σημείο αυτό Τούρκοι και Άγγλοι συνεργάστηκαν στενά και ως ένα βαθμό με επιτυχία.

Την παραπάνω περίοδο η τοπική ηγεσία με ελάχιστες εξαιρέσεις – ο.σ. δεν αναφέρει

για τις ελληνικές κυβερνήσεις, ίσως αυτό γίνει στη διδακτορική διατριβή-επέδειξαν ασυγχώρητη κοντοφθαλμία και εθελουφλία απέναντι στην αγγλοτουρκική πολιτική και στρατηγική, που κορύφωσή τους υπήρξε η τουρκική εισβολή του 1974.

Τα γεγονότα δείχνουν καθαρά ότι έχει τεθεί σε εφαρμογή σχέδιο ή χρονοδιάγραμμα με διάφορες φάσεις, που βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη, και στοχεύει στον συστηματικό αφελληνισμό και εκτουρκισμό του νησιού. Το βιβλίο του Σαμάρα δίνει ανάγλυφη την εικόνα αυτής της επίμονης προσπάθειας και σταθερής πορείας των Άγγλων και των Τούρκων προς τον απώτερο αυτό στόχο. Φυσικά όλα αυτά συνδέονται άμεσα με τη γενικότερη εθνική εξωτερική πολιτική, όπως διαμορφώθηκε την τελευταία περίοδο, και με την παθητική στάση ή αμυντική θέση, που βρίσκεται ο ελληνισμός μετά τη λεγόμενη καταστροφή της Μεγάλης Ιδέας και τον ψυχρό εναγκαλισμό των ξένων δυνάμεων.

Η μελέτη συμπληρώνεται με παράρτημα εγγράφων, βιβλιογραφία, πίνακα των μετονομασθέντων ελληνικών χωριών από τους Τούρκους μετά την εισβολή του 1974, χάρτη της Κύπρου, αγγλική και τουρκική περίληψη.

Κλείνω το σημείωμα αυτό για την αξιόλογη εργασία του Π. Σαμάρα, η οποία θίγει ένα σπουδαίο θέμα της νεότερης ελληνικής ιστορίας και προβληματίζει την έρευνα, με την ευχή και την ελπίδα να δει γρήγορα τη δημοσιότητα ολοκληρωμένη και η σχετική διατριβή του.

Ελευθ. Π. Αλεξάκης